

ומשנינן: "לכל דבריו" משמיענו, דאי הדר ביה, שאם יתחרט בו מגירותו, אינו יכול לחזור בו.

ואם מקדש בת ישראל לאחר שחזר והמיר דתו להיות גוי — "ישראל מומר" קרינא ביה, וקידושיו קידושין.

עוש שנינו בברייתא: אחד גר ואחד עבד משוחרר.

קמלא דעתך שכונת הברייתא היא להשוות גר הטובל לעבד כנעני הטובל לשחרורו, שצריך להודיעו מקצת מצוות בשעת הטבילה, כדי לקבל עליו עול מצות אז.

ורמינהו סתירה לכך מברייתא אחרת:

דתניא: במה דברים אמורים שצריך לקבל על עצמו עול מצוות בשעת הטבילה — בגר.

אבל בעבד משוחרר, שטובל לשחרורו — אין צריך לקבל אז עול מצוות, היות ובשעה שהטבילוהו לשם עבדות הוא כבר מתחייב במצות כמו אשה!

אמר רב ששת, לא קשיא:

הא, הברייתא שצריך עבד משוחרר לקבל על עצמו מצוות בעת הטבילה לשחרורו — רבי שמעון בן אלעזר היא.

הא, הברייתא ששנינו בה, שאין עבד משוחרר צריך לקבל עול מצות בעת טבילת שחרורו, לפי שכבר קיבל עליו מצוות בעת הטבילה לעבדותו — רבנן היא.

דתניא על הפסוק באשה יפת תואר [דברים כא]: "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים".

במה דברים אמורים, שצריך להמתין לה לבכייתה חודש ימים — שלא קבלה עליה להתגייר.

אבל קבלה עליה להתגייר מיד — מטבילה ליהדות, ומותר בה מיד.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אע"פ שלא קבלה עליה להתגייר, אם רוצה, הוא כופה אותה בעל כרחה, ומטבילה תחילה לשם שפחות.

שלדעתו יכול הוא להטבילה לשם שפחה כנענית בעל כרחה, אפילו שאינה מקבלת עליה מקצת מצות כאשה, והיא מתחייבת בהן בעל כרחה!

כי כל טבילות עבדים, לדעתו, הן נעשות בעל כרחן!

וחזור ומטבילה בעל כרחה לשם שחרור, ומשחררה.

ומותר בה מיד.

ומוכח שלפי רבי שמעון בן אלעזר, אין העבד צריך לקבל עליו עול מצות בשעה שטובל לשחרורו.

ואילו לרבנן, חייב לקבל עליו מצות, ולכן אינו יכול להטביל את היפת תואר באופן שכזה, כדי להיות מותר בה מיד.

מקיף את כל העטרה, אלא רוב העטרה גלוי כולו, ובמקום שהוא גלוי הוא לא מוסתר בכלל. לפי הש"ך י"ד סימן רסד.

כרחו, שהרי לא נאמר במילת הבנים "איש", ואין מגיירים נכרי בן דעת נגד רצונו — כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו.

ופרכינן: ואלא הכתיב "כל עבד איש — ומלתה אותו!" ומשמע בעל כרחו!

החוא קרא, מיבעי ליה לכדשמואל.

דאמר שמואל: המפקיר עבדו — יצא לחירות, ואין צריך גט שחרור, אלא מכיון שפקעה בעלותו הממונית על העבד כשהפקיר אותו, פקע ממנו גם שם עבד, ואינו צריך עוד שטר שחרור —

והראיה מהכתוב, שנאמר "כל עבד איש מקנת כסף".

וכי בא הכתוב "עבד איש" לומר: עבד איש ולא עבד אשה!?

אלא, בא לומר: עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי "עבד".

ועבד שאין רשות לרבו עליו, וכגון שהפקירו — אין הוא קרוי עבד!

מתקיף לה רב פפא לרב ששת, הסובר שלפי רבנן חייב העבד לקבל עליו מדעתו עול מצוות, ואחרת אין טבילת שחרורו מועילה לעשותו ישראל גמור.

אימור דשמעת להו לרבנן שצריך קבלת מצוות — ביפת תואר, דלא שייכא לפני זה במצוות.

אבל עבד, דשייך במצוות, ששהה כמה ימים בכית אדונו ונהג במצוות שהעבד נוהג בהם,

אמר רבא: מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר?

משום דכתיב [שמות יב] "כל עבד איש מקנת כסף, ומלתה אותו!"

ויש לתמוה: וכי כונת הכתוב באמרו "עבד איש", היא לומר שרק את העבד של איש אתה חייב למול, ולא את העבד של אשה?

אלא, בהכרח, שכך היא כונת הפסוק לומר:

רק את העבד, שהוא "איש", הרי אף על פי שהוא גדול ובן דעת [ולא קטן], אתה מל אותו לעשותו לעבד כנעני — אפילו בעל כרחו!

ואי אתה מל "בן איש", של גר הבא להתגייר, ובא לגייר בניו הגדולים עמו, בעל כרחו.

שלא נאמר "איש" אלא בעבד, ולא בבנים, שאותם אי אפשר למול בעל כרחם.

ונמצא, שלפי רבי שמעון בן אלעזר, מלמד הביטוי "עבד איש", שאפשר לעשות עבד לעבד כנעני, החייב במצוות, אפילו בעל כרחו.

ועתה, שואלת הגמרא, מה הוא טעמם של רבנן?

כיצד הם דורשים את הביטוי "עבד איש"?

אמר עולא: בא הכתוב "עבד איש" ולא "בן איש", לומר הפוך:

כשם שאי אתה מל בן איש [נכרי] בעל

הכי נמי דאפילו רבנן מודו שאינו צריך עוד לקבל מצות בשעה שמטבילים אותו לשחרורו!

והראיה, מהא דתניא: אחד גר, ואחד הלוקח עבד מן העובד כוכבים — צריך לקבל עול מצות בשעת טבילה.

ויש לדייק: הא לוקח עבד מישראל — אין צריך לקבל.

ברייטא זאת — מני היא? לפי מי היא נשנית?

אי לפי רבי שמעון בן אלעזר היא —

האמר: אפילו הלוקח עבד מן העובד כוכבים, נמי אין צריך לקבל עליו מצות, אלא מטבילו בעל כרחו לשם עבדות.

אלא לאו, רבנן היא.

ושמע מינה, דלוקח מן העובד כוכבים — צריך לקבל.

אבל לוקח עבד מישראל — אין צריך לקבל, כיון שכבר נהג אצלו במצות כעבד.

ואלא, קשיא על רב פפא מהברייתא ששינו בה: "אחד גר ואחד עבד משוחרר", ומשמע שהושוו גר ועבד משוחרר לקבלת מצוות!

ומשינו: כי תניא ההיא — לענין טבילה תניא ולא לענין קבלת מצוות.

שגר ועבד הושוו לענין טבילה כשהם באים לכלל ישראל גמור, אבל בקבלת המצוות הם חלוקים, לפי שעבד אינו צריך לקבל עליו עול מצות בשעה שהוא משוחרר, היות וכבר נהג במקצת מצוות בהיותו עבד [אף

על פי שלא קיבל זאת עליו בזמן שהוטבל לעבד כנעני!]

תנו רבנן: נאמר בפרשת יפת תואר [דברים כא]:

"וגלחה את ראשה, ועשתה את צפרניה" —

רבי אליעזר אומר: תקיף את צפרניה, אף על פי שאין ניוול בכך, לפי שכך היא גזירת הכתוב.

רבי עקיבא אומר: תגדיל את צפרניה, שהרי כונת הכתוב היא לנוולה ולהמאיסה, כדי שלא ירצה בה לאשה.

אמר רבי אליעזר להסביר את טעמו:

נאמרה "עשיה" בראש, דהיינו, הגילוח האמור בראשה של יפת התואר, הוא "עשיה" של תיקון.

ונאמרה "עשיה" [ועשתה את צפרניה] בצפרנים.

מה לחלן, בראש, העשיה האמורה בו היא העברה של שערות הראש, דהיינו גילוח.

אף כאן בצפרניים, העשיה האמורה בהן היא העברה של הצפרניים מהגוף.

רבי עקיבא אומר להסביר את טעמו: נאמר עשיה בראש, ונאמר עשיה בצפרנים.

מה לחלן תיקון המצוה בראש, בגילוח השערות, הוא ענין של ניוול.

אף כאן רצתה התורה ענין של ניוול, ולכן כאן תגדל את צפרניה.

וראיה לדברי רבי אליעזר שהעשיה האמורה בצפרניים היא קציצתן ולא גידולן:

שנאמר [שמואל ב יט] "ומפיכושית בן שאול ירד לקראת המלך, ולא עשה רגליו, ולא עשה שפמו".

מאי היא העשיה שברגליו ושפשמו? — העברה.

שלא קצץ ציפרני רגליו ולא גילח שפמו.

תנו רבנן: [דברים כא] "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים".

ב-ממ רבי אליעזר אומר: ובכתה את אביה — אביה ממש.

ואת אמה — אמה ממש.

רבי עקיבא אומר: אביה ואמה — זו עבודת כוכבים.

וכן הוא אומר בספר ירמיהו [פרק ב] "אומרים לעץ אבי אתה". ונר.

ירח ימים — ירח הוא שלשים יום.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: בוכה את אביה ואמה תשעים יום.

לפי שנאמר: "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, ואחר כן — תבא אליה, ובעלתה".

ירח — הוא שלשים יום.

ימים — הם שלשים יום.

ו"אחר כן" — הם שלשים יום נוספים, כמו שלשים היום שלפניהם.

מתקיף לה רבינא: אימא כך:

ירח — שלשים, ימים — שלשים, ו"אחר כן" — כי הני, שיעור ימים נוסף כמו השיעור הקודם, שהוא כל ששים היום שלפניהם, ובסך הכל מאה ועשרים יום. ומסקינן: קשיא.

תנו רבנן: מקיימין עבדים שאינם מלין, דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר: אין מקיימין. שאסור לקיימן אצלו אם אינם מסכימים להימול.

אמר ליה רבי ישמעאל: הרי הוא אומר: [שמות כג] "וינפש בן אמתך", ומוכח לקמן שהכתוב הזה מדבר בעבד ערל, ומשמע שאפשר לקיים עבדים ערלים!

אמר ליה רבי עקיבא: לעולם אסור לקיימם. ובלוקח עבד בין השמשות של כניסת השבת, ולא הספיק למולו לפני שבת, הכתוב מדבר, שהוא מצווה על שביתתו.

ומוכח מתשובתו של רבי עקיבא, דבולי עלמא, מיהת, מכל מקום, "וינפש בן אמתך" — בעבד ערל כתיב.

מאי משמע שהכתוב מדבר בעבד ערל?

דתניא: "וינפש בן אמתך" — בעבד ערל הכתוב מדבר.

אתה אומר בעבד ערל, או אינו אלא בעבד מהול?

כשהוא אומר [דברים ה] "למען ינוח עבדך ואמתך, כמורך" — הרי עבד מהול כבר אמור.

הא מה אני מקיים "וינפש בן אמתך"? — בעבד ערל.

"והגר" — זה גר תושב, שקיבל עליו רק